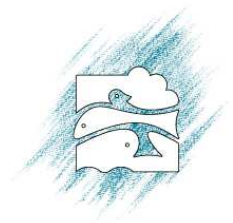

Inrichting daken van gebouwen als broedgebied voor Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Visdief

Wouter Courtens, Eric W.M. Stienen & Eckhart Kuijken

Februari 2004
Adviesnota IN.A.2004.34

Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25
B-1070 Brussel

Adviesnota inrichting daken van gebouwen als broedgebied voor Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Visdief

I. Inleiding

Naar aanleiding van de toekomstige herlokalisatie van de huidige kolonies kustbroedvogels (Grote Stern *Sterna sandvicensis*, Dwergstern *Sterna albifrons*, Visdief *Sterna hirundo*, Kokmeeuw *Larus ridibundus*, Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus* en Zilvermeeuw *Larus argentatus*) in de westelijke voorhavens van Zeebrugge werden een aantal voorstellen voor mogelijke alternatieve broedlocaties gedaan. Eén ervan is het inrichten van daken van nieuwe loodsen als broedgebied voor Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en eventueel Visdief (zie Adviesnota IN.A.2004.15 (Courstens *et al.*, 2004)). Als broedgebied voor Grote Stern en Dwergstern is deze optie niet geschikt.

Een belangrijk criterium bij het zoeken naar een geschikt alternatief voor de herlokalisatie van de sternekolonies van de westelijke voorhavens, is dat de sternen op de toekomstige broedplaats moeten worden gescheiden van de kolonies Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen. Deze laatste zijn dominante nestplaatsconcurrenten voor de sternen: waar grote meeuwen komen broeden worden de sternen verdreven. Bovendien prederen grote meeuwen in geval van voedselschaarste op de jongen van de sternen, wat een belangrijke invloed heeft op het broedsucces. De meeuwen zijn uitermate plaatstrouw: van zodra zich ergens een kolonie Kleine Mantel- en/of Zilvermeeuwen heeft gevestigd, blijven de vogels (adulten en jonge vogels) jaar na jaar naar deze plaats terugkomen. Terreinen waar momenteel al grote meeuwen broeden, zijn dan ook bij voorbaat ongeschikt als alternatieve broedlocatie voor sternen. Bovendien mijden sternen ook de directe omgeving van de broedgebieden van de grote meeuwen. Vestiging van grote meeuwen in een gebied waar ze nog niet tot broeden kwamen kan worden verhinderd door jaarlijks de nesten met volledige legsels te verwijderen.

Na de analyse van de ecologische criteria komt de uitbreiding van het sterneneiland tot 22 ha als het beste alternatief voor middellange termijn uit de bus. Dit moet echter gepaard gaan met het aanbod van een alternatieve broedplaats voor grote meeuwen, bij voorkeur in de westelijke voorhavens, dit om een zo groot mogelijke scheiding tussen de broedkolonies van de sternen enerzijds en de Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen anderzijds te verkrijgen. Wanneer deze alternatieven niet worden geboden is de kolonisatie van het sterneneiland door grote meeuwen onvermijdelijk, met als realistisch gevolg het verdwijnen van de sternekolonies,.

Als tijdelijke oplossing voor de herlokalisatie van grote meeuwen is de beste optie het behoud van een aantal terreinen in de westelijke voorhavens als broedgebied. Deze kunnen op termijn indien nodig vervangen worden door het inrichten van de daken van nieuwe loodsen als alternatief broedgebied. De belangrijkste voordelen hiervan zijn de onbereikbaarheid voor grondpredatoren (lagere mortaliteit) en mensen (geringere verstoring). Andere pluspunten zijn de nabijheid van de (huidige) voedselgebieden en van de huidige kolonie (maakt de kans op vestiging groter).

Eventueel kan een deel van de daken (analoog aan ervaringen in het buitenland) ingericht worden als broedgebied voor Visdieven. Hierbij moet er evenwel voor worden gezorgd dat de grote meeuwen worden gescheiden van de Visdieven.

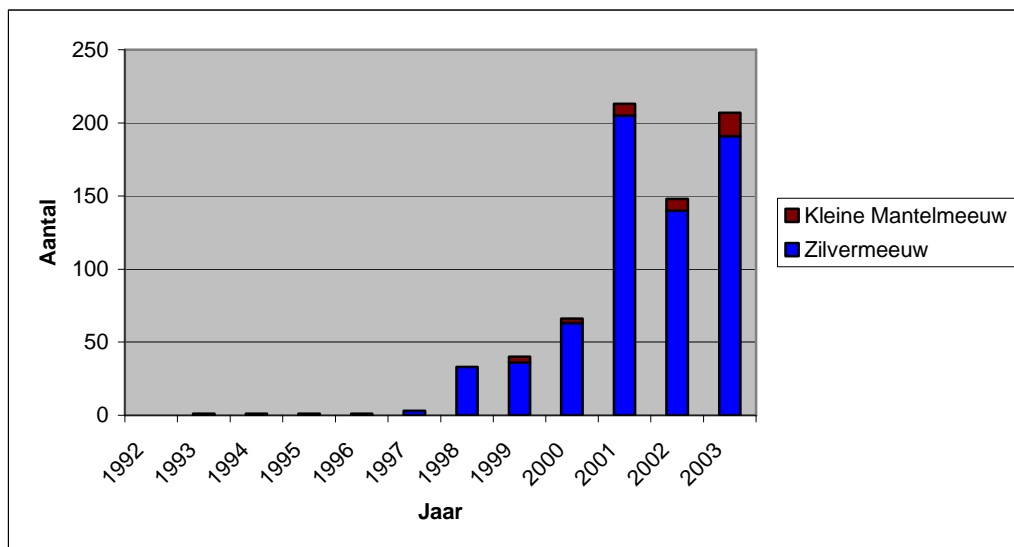
II. Situatieschets

II.1 Inleiding

In het buitenland werd het broeden op daken reeds bij diverse soorten meeuwen en sterns vastgesteld. Het bekendste voorbeeld van dakbroedende stern is de Amerikaanse Dwergstern. In Florida broedt meer dan 80 % van de totale populatie op daken van gebouwen. Ook Dougalls Stern *sterna dougallii*, Koningssternen *Sterna maxima* en Ringsnavelmeeuwen *Larus delawarensis* werden in Amerika reeds als dakbroeder gemeld. In Europa zijn het vooral meeuwen die op daken broeden. Het meest algemeen zijn Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw. Grote Mantel- en Stormmeeuw broeden tot op heden slechts sporadisch en in kleinere aantallen op daken. In Groot-Brittannië en Nederland zijn tevens een aantal gevallen van dakbroedende Visdieven bekend.

In België werd het eerste geval van dakbroedende Zilvermeeuwen gemeld in 1993 te Oostende (zie grafiek). Sinds 1998 en vooral vanaf het broedseizoen 2001 nam deze soort sterk in aantal toe. Sinds in 1999 (4 kp.) broedt ook de Kleine Mantelmeeuw in het Oostendse. De toename is echter niet zo spectaculair als bij de Zilvermeeuw.

Er zijn twee belangrijke redenen waarom meeuwen en sternen op daken gaan broeden. Enerzijds kan dit een gevolg zijn van de afname van geschikt broedbiotoop, anderzijds is dit in een aantal gevallen (b.v. dakbroedende Visdieven in Nederland) een gevolg van het opduiken van grondpredatoren zoals Vossen. Ook wanneer bij een heel sterke populatiegroei de traditionele broedgebieden bezet raken, neemt de kans op dakbroeders toe.

Figuur 1: Evolutie van het aantal dakbroeders te Oostende (gegevens R. François).

II.2 Beschrijving broedplaatsen buitenland

Er is nauwelijks informatie en zeker geen wetenschappelijke gegevens beschikbaar over hoe de daken waarop kustbroedvogels tot broeden komen er uit zien. In de meeste gevallen zijn de daken niet speciaal als broedgelegenheid ingericht. In IJmuiden broeden de grootste aantallen meeuwen op de daken van de visverwerkende industrie. De meeste van deze daken zijn bedekt met grind, sommige met gras. Verder werden ook talrijke broedgevallen vastgesteld op kleinere daken van havengebouwen en van woonhuizen (m.m. Fred Cottaar).

Amerikaanse Dwergsternen *Sterna antillarum* hebben een sterke voorkeur voor daken die met fijn grind zijn bedekt. Ook de kolonie Visdieven die op het dak van de bloemenveiling in Aalsmeer werden vastgesteld nestelden in eerste instantie op grind. Na het vernieuwen van de dakbedekking waarbij het grinddak vervangen werd door plastic folie werden bakken met zand (2,5 x 2,5 m) op het dak geplaatst als alternatieve broedgelegenheid, wat vrij succesvol bleek.

II.3 Beschrijving broedplaatsen Oostende (gegevens R. François & P. Lingier)

Ook in Oostende broeden alle grote meeuwen op daken die daar niet speciaal voor werden ingericht. De eerste broedgevallen werden vastgesteld op de daken van de oude Zeewezen-ateliers. Het gros van de huidige broedgevallen situeert zich de laatste jaren enerzijds op het dak van het station en anderzijds op de daken van het houtbewerkingsbedrijf Lemahieu (vroeger H. Deweert). Ook broedt een aantal koppels op daken van private woningen.

Op het dak van het station van Oostende broeden de meeuwen niet op de schuine daken zelf, maar in de goot op een ondergrond van roofing (al dan niet met mos begroeid). Meestal worden de nesten beschut of ondersteund door een schouw of luchtkoker. Elders in Oostende broeden de meeuwen wel op de schuine stukken (golfplaten begroeid met mos). Hier moeten ze echter veel nestmateriaal aanbrengen om het nest voldoende te stutten. Bovendien bestaat het gevaar dat het nest wegwaait of eieren eruit rollen.

Heel geliefd bij de dakbroeders zijn daken in driehoeksvorm (b.v. de oude Zeewezen-loodsen), de nestplaatsen bevinden zich dan tussen de opeenvolgende daken tegen een schouw of luchtkoker. De nesten op private woningen bevinden zich meestal op de vlakke, met roofing of gravel beklede gedeelten van de daken.

III. Realisatie

III.1 Inleiding

Afgaande op gegevens uit het buitenland lijkt herlokalisatie van de meeuwen op daken heel goed mogelijk, mits aan enkele ecologische randvoorwaarden wordt voldaan en er een aantal maatregelen worden genomen om eventuele ongemakken voor de eigenaars van de gebouwen te beperken. Hieronder worden de belangrijkste punten die in ogenschouw moeten worden genomen bij het inrichten van daken als broedgebied voor grote meeuwen weergegeven.

III.2 Inrichting van het dak

- Om een zo groot mogelijk oppervlak aan broedbiotoop te kunnen bieden moeten de daken van de in te richten loodsen vlak zijn. Schuine daken zullen ook worden ingenomen, maar hier zijn enkel de afvoergoten en eventuele andere vlakke stukken geschikt als broedplaats. In Oostende werd vastgesteld dat meeuwen ook op schuine daken kunnen broeden maar op deze is de kans op het verlies van het legsel erg groot.

De daken moeten van een geschikte dakbedekking voorzien zijn. Hoewel werd vastgesteld dat meeuwen soms ook op asfaltdaken zonder andere bedekking broeden, wordt licht (van kleur) grind als ideale dakbedekking gezien. Minimaal wordt een laag van een 7-tal cm geadviseerd. De aangebrachte laag moet voldoende dik zijn om voldoende schokwerend te zijn, bij onderzoek in het buitenland werd meermaals vastgesteld dat de oudervogels de eieren platdrukten tijdens het opvliegen of landen. Gladde plastic of vinyl – wat de laatste jaren erg in trek lijkt te zijn als dakbedekking – wordt sterk afgeraden. Een ondergrond van zand of schelpenmateriaal is ongeschikt vanwege het gevaar voor wegstuiving, tenzij daarvoor speciale bakken met opstaande randen worden gebruikt. Ook materialen die gemakkelijk warmte opnemen (zoals donkere materialen, teer en metaal) worden afgeraden in verband met hittestress.

Zie <http://www.uga.edu/columns/083198/campnews2.html> en <http://www.nwf.org/nationalwildlife/article.cfm?articleId=219&issuelid=24>

- Hoewel de aanwezigheid van vegetatie niet noodzakelijk is, werd vastgesteld dat de aanwezigheid van stukken begroeid met gras of mos geprefereerd werden. Bovendien kan de vegetatie beschutting bieden tegen predatoren en de hitte.
- Aanwezigheid van masten, antennes of andere zaken die het vliegen zouden kunnen belemmeren moet zoveel mogelijk worden vermeden.

III.3 Maatregelen voor een positief broedsucces

- Belangrijk is dat het dak wordt voorzien van een opstaande rand zodat de kuikens niet van het dak kunnen vallen. Bij voorkeur is deze rand ongeveer 20 à 30 cm hoog.

Zie <http://www.uga.edu/columns/083198/campnews2.html>

- Als bescherming tegen de zon moet voldoende beschutting op het dak worden aangebracht zodat de jongen kunnen schuilen tegen de hitte. Dit kan op een eenvoudige manier gebeuren door b.v. holle cementblokken of houten paletten op het dak te leggen. Een andere optie is een eenvoudige A-vormige constructie van twee tegen elkaar geplaatste planken op het dak te zetten. Dit kan ook bescherming bieden tegen luchtpredatoren.

Holle cementblokken, zie http://edis.ifas.ufl.edu/BODY_UW100

Plastic paletten, zie <http://endangered.fws.gov/esb/2000/11-12/26.pdf>

- Om te voorkomen dat jonge vogels tijdens regenbuien met het water mee de afvoerpijpen inspoelen moeten deze zodanig worden afgedekt met gaas (maximale maaswijdte 1,3 cm) dat ze er niet in kunnen vallen.
- Belangrijk is ook dat er geen teer van de dakbedekking bloot ligt daar dit bij warm weer zachter wordt zodat jonge vogels er in vast kunnen blijven plakken of erdoor kunnen worden bevuild.
- Zoveel licht gekleurde materialen gebruiken die zo weinig mogelijk warmte opnemen.
- Om te voorkomen dat grondpredatoren (Vos, kat, Bruine rat,...) het dak kunnen bereiken mag het dak enkel van binnenuit of via een vertikaal tegen de gevel vastgemaakte trapladder bereikbaar zijn. Via (wentel)trappen kunnen grondpredatoren het dak wel bereiken.
- Alle werken aan het dak moeten buiten het broedseizoen gebeuren.

III.4 Maatregelen om hinder te beperken

- Om te voorkomen dat de afvoerpijpen van de daken verstopt geraken door weggespoeld nestmateriaal, moeten deze afdoende worden beveiligd met een constructie zodat het water kan wegstromen en het nestmateriaal achterblijft.
- Na het broedseizoen moet het aangebrachte nestmateriaal, voedselresten en faeces worden verwijderd.
- Materialen moeten bestand zijn tegen de inwerking van zure stoffen aanwezig in de faeces. Teer en metaal zullen op den duur worden aangetast.

IV Referenties

Courtens, W., E.W.M. Stienen & E. Kuijken, 2004. Ecologische evaluatie van de mogelijke alternatieve broedplaatsen voor de ksutbroedvogels in de westelijke voorhaven van Zeebrugge. Adviesnota IN.A.2004.15. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel.